

SPECIAL SURVEY ARTICLE 2/2005

Minoritetsspråket mpiemos sociolingvistiska kontext

Christina Thornell

Institutionen för orientaliska och afrikanska språk
Göteborgs universitet

Christina.Thornell@african.gu.se

1. Inledning ¹

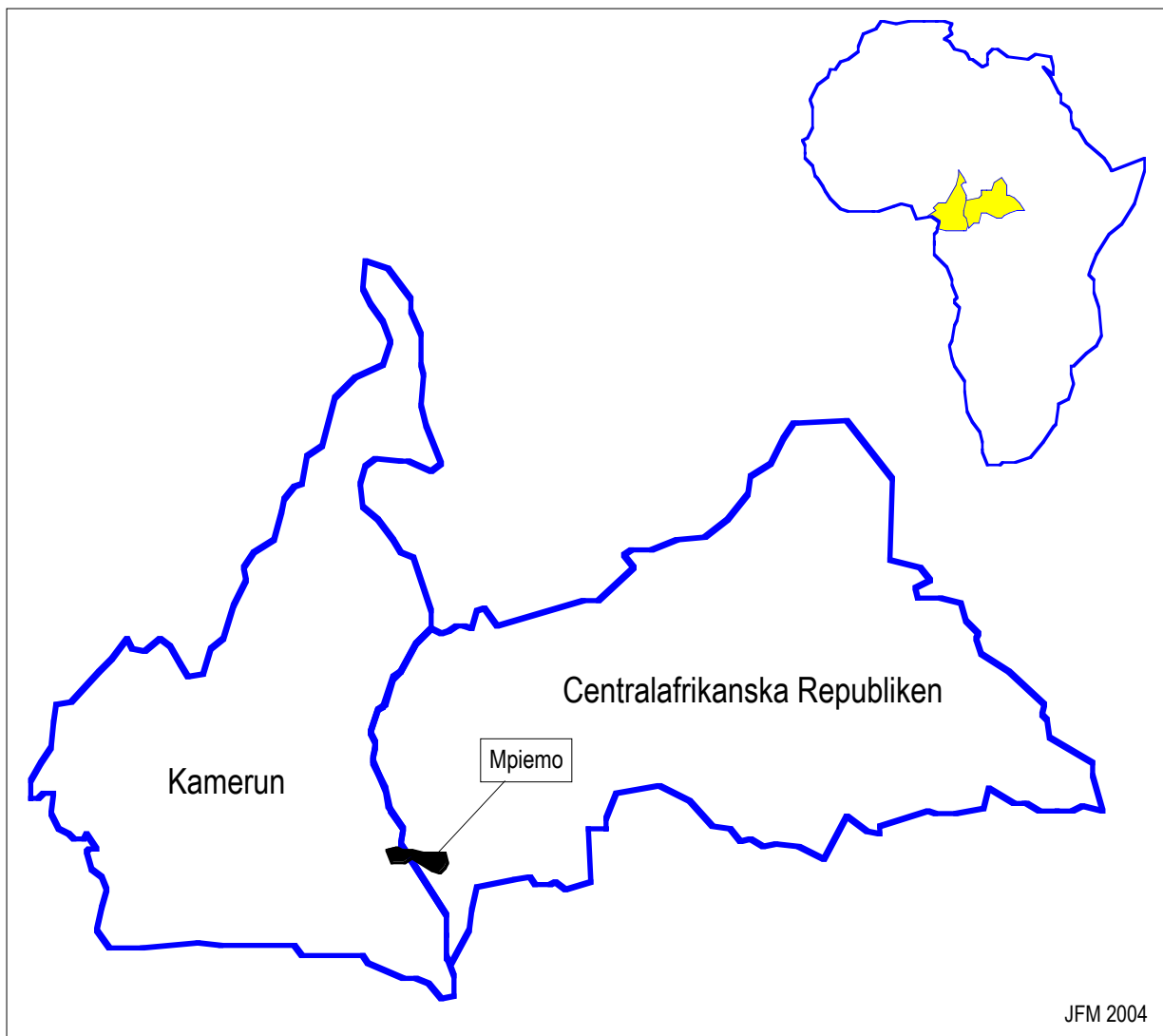
Denna studie presenterar sociolingvistiska aspekter av bantuspråket mpiemo (A86c enligt Guthries klassifikation, 1971). Språket är ett minoritetsspråk som talas i regnskogsområdet i sydvästra Centralafrikanska Republiken (RCA), östra Kamerun och i Folkrepubliken Kongo (se kartor 1-2). Det totala antalet mpiemotalare anges av SIL (2004) till 29 000, varav 24 000 i RCA och 5 000 i Kamerun medan antalet i Folkrepubliken Kongo inte är angivet. SILs siffra är en överskattning. För RCA:s del är antalet 17 098 enligt de senaste offentligt publicerade siffrorna, 1988 års folkräkning (Duke 1996). Tyvärr är inte resultatet från folkräkningen som ägde rum i slutet av 2003 publicerat än. Denna studie koncentrerar sig på mpiemospråket i RCA.

Talarna tillhör den etniska gruppen mpiemo. Mpiemospråket är muntligt traderat och är mycket litet beskrivet, såväl sociolingvistiskt som grammatiskt.² Både i RCA och Kamerun har mpiemo status av nationellt språk i likhet med övriga inhemska språk (see Dumas et al 1986, samt *La loi constitutionnelle n° 91.003*). Trots denna status tillhör mpiemospråket de språk som sannolikt kommer att försvinna. I den här studien beskrivs förändringsprocesser i samhället och i språkanvändningsmönster som leder fram till detta försvinnande.

Studien inleds med en klassificering av mpiemospråket enligt Guthrie (1971) och språkatlaserna för Centralafrikanska Republiken och Kamerun. Ett alternativt förslag till klassificering ges. Den etniska gruppen mpiemo beskrivs därefter

¹ Denna studie har finansierats av Vetenskapsrådet, och är en del av projektet "En beskrivning av bantuspråket mpiemo".

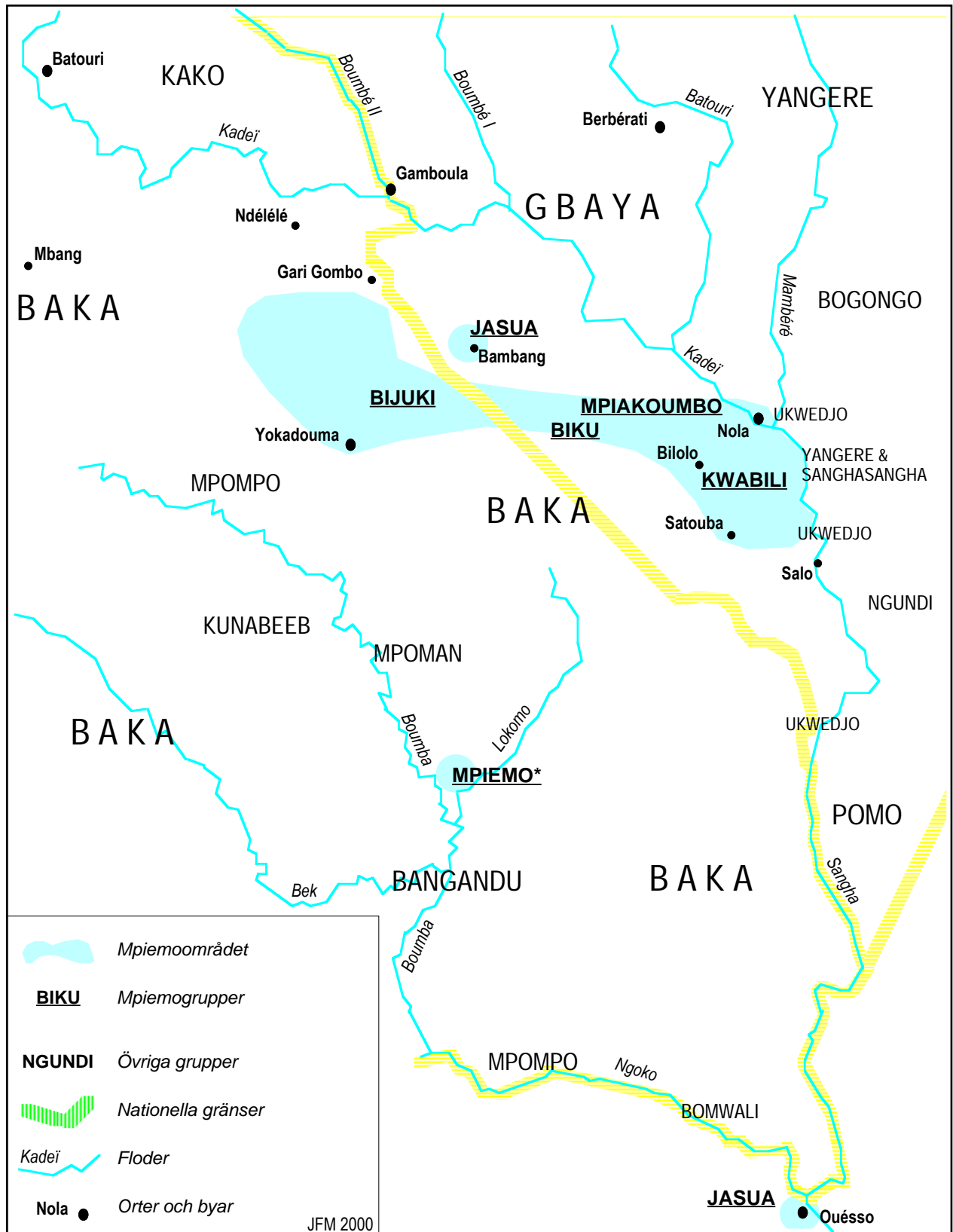
² Se litteraturlistan, som förutom referenser till denna studie även inkluderar referenser till annan för denna studie relevant forskning i mpiemospråket.

Karta 1. Mpiemospråkets utbredning i Kamerun och Centralafrikanska Republiken.

demografiskt, både gruppen som helhet och mera specifikt mpiemogruppen i RCA. Beskrivningen inbegriper även en historisk aspekt. Därpå behandlas mpiemospråkets sociolingvistiska situation. Fokus ligger på språkkontakt från ett diakroniskt perspektiv och språkanvändningsmönster, såväl inom olika domäner i samhället, som den enskilde individens språkfärdigheter. Utifrån den demografiska beskrivningen och den sociolingvistiska situationen kan slutsatser dras om mpiemospråkets framtid, både avseende användningen av språket och språkets strukturer. Slutsatserna om de språkliga strukturerna bekräftas även av resultat från analys av mpiemospråket.

Studien grundar sig huvudsakligen på data insamlade i fältarbeten under 1998-2000 i det ekonomiska centrat Nola i mpiemoområdet. Data har kompletterats under senare fältarbeten. Viktiga data för studien är också statistiska

Karta 2. Mpiemospråket, dess dialekter och omkringliggande språk.

Guthrie	ALC	ALCAM
A81 Mvumbo (Kamerun)		208 Mvumbo/Ngumba
A82 So (Kamerun)		237 So
A83 Makaa (Kamerun)		411 Makaa
A84 Njëm (Kamerun)		432 Njëm
		431 Mpo
A85a Konabem (Kamerun)		Kunabem
A85b Bekwil (Kamerun, Congo)		Bekwil
A86a Medjime (Kamerun)		Medjime
A86b Mpompo (Kamerun)	300 Mpo	Mpompo
A86c Mpiemo (RCA)	Mpiemo	Mpiemo
A87 Bomwali (Kamerun)	Bijuki	Bijuki
		Mpobyen
		Popyeet
		Bageto
		Mpomam

Tabell 1. Klassificering av mpiemospråket och till mpiemospråket nära relaterade språk.

Nummerbeteckningen framför det enskilda språket i språkatlaserna är alltid tresiffrigt. Den första och andra siffran anger släktskap. Identisk första siffra för två språk anger att de hör till samma grupp av språk och identisk andra siffra för två språk indikerar att dessa tillhör samma undergrupp av släktskap. Identisk tredje siffra inom samma undergrupp av språkvarieteter anger att dessa uppvisar stora grammatiska likheter.

Snedstreck används för att åtskilja alternativa namn.

ALC= *Atlas linguistique du centrafrrique*; ALCAM = *Atlas linguistique du cameroun*.

uppgifter och tidigare forskning. Tyvärr har det varit omöjligt att få fram färsk statistik uppgifter, vilket beror på att den centralafrikanska administrationen under en längre tid endast delvis fungerat eller inte fungerat alls på grund av politiska oroligheter.

2. Klassificering av mpiemospråket

Mpiemospråket förs till A80 Makaa-Njem gruppen i Guthrie's (1971) klassifikation. Mera precist är språket klassificerat som A86c. De övriga språken

inom A86 är Medjime (A86a) och Mpompo (A86b). De tre har förts tillsammans (A86) på grund av att de enligt Guthrie kan betraktas som dialekter. Språkatlaserna för Kamerun (ALCAM 1983) och RCA (ALC 1984) å andra sidan för mpiemospråket till mpoklustret (se tabell 1).³ De båda atlaserna skiljer sig åt vad beträffa nummerbeteckningen, vilken är relaterad till indelningen av respektive lands språk i sin helhet. Guthrie indelar språken framförallt geografiskt i zoner markerade med bokstäver, medan de båda atlasernas indelning i större utsträckning tar hänsyn till såväl genetiska, grammatiska som lexikala aspekter.

Det finns flera invändningar att göra mot de tre klassificeringarna om även psykolingvistiska och sociolingvistiska aspekter beaktas förutom lingvistiska aspekter. De båda språkatlaserna menar att mpiemo och bijuki är distinkta varieteter på samma nivå. Detta är emellertid inte fallet. Det framgår klart i avsnitt 5 att mpiemospråket är samlingsnamn för ett antal dialekter, varav bijuki är en. Som en dialekt i mpiemospråket är det inte motiverat att inkludera bijuki i klassifikationen såvida de övriga dialekterna inte inkluderas också och markeras som sådana. Vidare grupperas mpiemospråket i mpoklustret tillsammans med kunabeeb/kunabem, bekwil, medjime, mpompo, mpobyen, popyeet, bageto och mpomam i språkatlasen för Kamerun. Detta betyder att dessa språkvarieteter uppvisar stora språkliga likheter. Exempelvis är ordförrådet lika i flera varieteter. I en lista bestående av 100 ord visar sig cirka 75% av orden vara besläktade i mpiemo, kunabeeb/kunabem, medjime, mpompo och mpomam (Beavon & Johnson 1989a, 1989b, Johnson & Beavon 1989). Indelningen stöds däremot inte psykolingvistiskt. Förståelsetest visar att mpiemotalare inte förstår flertalet av de uppräknade varieteterna inklusive bekwil. För en mpiemotalare att förstå de övriga varieteterna behövs en viss grad av inläring. Detta talar för att mpiemovarieteten inte skall inordnas i mpoklustret.

Istället för att gruppera mpiemo till mpoklustret är det mera motiverat att sammanföra mpiemo med sanghasangha (eller bomwali som varieteten benämns i Kamerun), och ukhwedjo till ett kluster. Bomwali är upptagen i Guthries klassifikation med nummer A87 men finns inte omnämnt i de båda atlaserna. Ukhwedjo, som inte återfinns i någon av de tre klassifikationerna är samlingsnamn för idiomerna som de etniska grupperna ukhwedjo, bikaka, piiga och kamsili talar. Skälen att föra samman dessa varieteter är att de både strukturellt och lexikalt uppvisar stora likheter och att de dessutom är ömsesidigt förståeliga. Sociolingvistiskt utgör de emellertid separata enheter i det att de är starkt associerade med etniska grupper.

³ ALC = *Atlas linguistique du centrafricaine*, ALCAM = *Atlas linguistique du cameroun*. De båda atlaserna är resultat av projektet *Atlas linguistique de l'afrique centrale*.

3. Demografiska fakta

3.1 Den etniska gruppen mpiemo

Den etniska grupp, som talar mpiemospråket som modersmål, har samma namn som språket, nämligen mpiemo. Denna etniska grupps traditionella geografiska bosättningsområde omfattar regnskogsområdet i sydvästra Centralafrikanska Republiken (RCA) väster om Sanghafloeden och dess biflod Kadeï och sträcker sig in i östra Kamerun. Det finns även ett område kring staden Ouesso i Folkrepubliken Kongo.

Etymologin av namnet mpiemo är inte klar. Bland den centralafrikanska mpiemobefolkningen finns flera förslag, vilka alla är relaterade till mpiemofolkets bosättning i sitt nuvarande område väster om Sanghafloeden och i Nola på östra sidan om floden (Bikowo 1996). En version traderar att mpiemofolket tog sig över floden med hjälp av starka lianer med namnet *mbôô alôô* medan en annan gör gällande att folket passade på att gå över floden då den stora vattenormen *alôô* parade sig en gång.⁴ Ormarna bildade då en brygga genom att bita sig fast i vardera strandkant och slå ihop stjärtarna med kropparna i motsatt riktning. Parningen avbröts emellertid innan allt folk hunnit gå över, vilket resulterade i nuvarande bosättning på båda sidor om floden.

Mpiemofolket består av klanerna bijuki, mpiakoumbo, biku och kwabili.⁵ Mpiakoumbo inkluderar den stora undergruppen jasua. Namnen karakteriserar gruppen på något sätt. Till exempel betyder mpiakoumbo 'skogsinvånare' och biku 'ugglorna'. Kwabili kallas också bela, som betyder 'överflöd'. Mpiakoumbo är till antal den största gruppen och är också den mest dominerande medan biku är den minsta klanen.

Klanerna är koncentrerade till vissa områden (se karta 2): Bijuki är koncentrerade till Kamerun och till den västligaste delen av RCA, mpiakoumbo till området kring byn Adoumandjali, eller det mera vanligt förekommande namnet Bilolo, i RCA, och biku i området mellan bijukis och mpiakombos områden. Kwabili bor numera söder om Bilolo men kommer från Kamerun, som de lämnade i början av 1900-talet på grund av sjukdom. Undergruppen till mpiakoumbo jasua bor åtskilt från den övriga klanen. Gruppen bor dels i området kring byn Bambang i RCA dels kring tätorten Ouesso i Kongo och har gjort så, så långt mpiemofolket minns (Lumwamu 1987).

⁴ Namnen är skrivna i enlighet med Bikowo (1996).

⁵ Traditionell stavning används i namn.

3.2 Mpiemogruppen i RCA

I RCA (74% eller 12 576) är de flesta mpiemotalare bosatta i det för mpiemofolket traditionellt geografiska bosättningsområdet, dvs. väster om Sanghafloden och i det ekonomiska centrumet Nola. Detta område kommer i fortsättningen att benämnas mpiemoområdet alternativt Noladistriktet. 22% eller 3 714 lever i Bambangområdet och den övriga delen av länet Mambéré-Kadeï, framförallt i länshuvudstaden Berbérati. Endast 4% eller 784 bor på andra platser, varav hälften (382 stycken) i huvudstaden Bangui, cirka 35% i övriga delar av RCA och de resterande 15% utomlands (Census 1988).

Mpiemofolket lever till stor del på landsbygden. I Nolaprovinsen och Mambéré-Kadeï är så stor andel som 75% bosatta på landsbygden. Endast de få mpiemo i det övriga landet är koncentrerade till tätort (se tabell 2). Mpiemofolket är mera ruralt än den centralafrikanska befolkningen som helhet. Den genomsnittliga fördelningen mellan landsbygd och tätort för denna är nämligen 60% respektive 40% i tätorten enligt uppgifter daterade 1984 (Yangué-Boyfini et al 1985).⁶

Mpiemofolket är ungt; drygt halva gruppen är under 20 år och endast 10% är 50 år eller äldre (se tabell 3). Mpiemofolket är till och med yngre än genomsnittet av den totala centralafrikanska befolkningen, för vilket motsvarande siffror är 40% för gruppen 0–20 år och 20% för gruppen som nått 50 år (Yangué-Boyfini et al 1985). Att det finns så få äldre mpiemo är sannolikt en följd av sömnsjukans härjningar på 30- och 40-talen (se översikten av händelser under 1900-talet nedan). Fördelningen mellan könen är tämligen lika; 48.2% män och 51.2% kvinnor.

Folkgrupper	Landsbygd (%)	Tätort (%)
Mpiemofolket i Nolaprovinsen	77	23
Mpiemofolket i Mambéré-Kadeï	76	24
Mpiemofolket i övriga landet	15	85
Mpiemofolket utomlands	–	100
Den totala befolkningen i RCA	60	40

Tabell 2. Fördelning mellan landsbygds- och tätortsbefolkning i RCA.

⁶ Uppgifterna i tabellerna 2 och 3 gäller mpiemofolket som grupp och inte enbart talarna av mpiemospråket.

Ålder	Andel av mpiemofolket (%)	
0-4	17.5] 53.2 %
5-14	25.8	
15-19	9.9	
20-30	17.5] 36.2 %
31-40	11.4	
41-50	7.3	
51-60	5.0] 10.6 %
61-	5.6	

Tabell 3. Mpiemofolkets åldersfördelning.

3.3 Infrastruktur

Infrastrukturen i mpiemoområdet spelar in för mpiemotalarnas språksituation i det den påverkar mpiemofolkets möjligheter till kontakt med andra etniska grupper, deras kultur och språk. Viktiga sektorer inom infrastrukturen i detta avseende är näringsliv, allmän och massmedial kommunikation, samt utbildning.

Den huvudsakliga sysselsättningen i området är jordbruk och jakt. Jordbruk bedrivs både för det egna hushållet och för avsalu. Den största avsalugrödan har tidigare varit kaffe, men under senare år har det varit omöjligt att avyttra kaffeskörden vilket ytterst beror på sjunkande världshandelspriser. Detta har fått till följd att kaffeodlingen upphört. Under de senaste decennierna har skogsindustrin med timmeravverkning och sågverksindustri, och diamantutvinning tagit fart och sugit upp en stor del av den lokala arbetskraften och dessutom lockat till sig folk från hela RCA och andra afrikanska länder. Sågverken är förlagda till det ekonomiska centret Nola, och byarna Salo och Bambang, vilket fått till följd att dessa expanderat kraftigt. Diamanter finns i flodbäddar och nya byar byggs upp efterhand som utvinning påbörjas. En effekt av de nya näringarna är ett kraftigt uppsving av handeln. Ett stort antal handelsmän, däribland från Västafrika, har etablerat sig i området. Framförallt är det Nola som har utvecklats till ett ekonomiskt centrum.

Kommunikationsnätet är dåligt utbyggt även om det förbättrats på senare år. Det består av ett begränsat vägnät, av stigar och floder. Vägarnas standard är ofta

dålig beroende på brist på underhåll. De är utsatta för ett hårt slitage av de tunga timmerbilarna och av kraftiga och ihållande regn. De allmänna transportmedlen är få och folket är därför hänvisade till att lifta med lastbilar och privata bilar.

Massmedial kommunikation sker via radio- och TV-sändningar. Folk lyssnar allmänt på radio. Det är Radio Bangui som man lyssnar på och för de som förstår franska är internationella kanaler intressanta. TV program är tillgängliga för allmänheten på "cinemateque" i tätorter - sändningar från huvudstaden Bangui och från Kamerun. Med hjälp av parabolantenner tar man också in speciella kanaler på franska och engelska språket. Sportkanaler exempelvis är mycket populära. Allmän telekommunikation är inte utbyggd men viktiga meddelande kan sändas via radio från radiohuset i Nola. Sattelittelefon används av den ekonomiska eliten.

Den centralafrikanska grundskolan är obligatorisk och omfattar 6 år. Den initierades av missionssällskap på 1920-talet, och togs i samband med RCA:s självständighet på 1960-talet över av staten. Den har behållit en fransk prägel även om försök till anpassning till det afrikanska samhället gjorts. Trots obligatorisk skolgång är endast 42.5% av barnen i skolåldern inskrivna i skolan i mpiemoområdet. Denna siffra är lägre än genomsnittet på 52.9% för hela RCA. Klasserna är stora, ca 81 elever i varje. Halvdagsschema tillämpas. Bortfallet av elever i varje årskurs är mycket stort. Efter grundskolan finns det möjlighet att fortsätta på ett 3-årigt högstadium i Nola. För vidare utbildning, t.ex. gymnasium, är de studerande hänvisade till skolor utanför mpiemodistriktet.

3.4 Mpiemofolkets historia

Mpiemofolkets dokumenterade historia daterar sig så sent som från slutet av 1800-talet. De första anteckningarna är gjorda av upptäcksresande. I sammanställningen nedan tas några viktiga händelser mellan åren 1889–1991 upp.

Översikt av viktiga händelser i mpiemofolkets historia

- 1889 Den franske forskningsresanden Lucien Fourneau passerar området på Sanghafloden. Därigenom får området direkt kontakt med européer.
- 1893 Fransk-tysk konvention upprättas angående gränsen till Kamerun (Banville 198?).
- 1900 Området tilldelas det franska bolaget 'Produits de la Sangha', vilket 1912 övergår till bolaget Compagnie Forestière Sangha-Oubangui (CFSO).

- 1903 Fransk statspost grundas i Nola av den franske administratören Marras. Denne har till sitt förfogande tjänstemän och soldater från lingalatalande områden. Byar slås samman (Banville 198? och informanter).
- 1908 Sömnssjuka drabbar området (Bruel 1918).
- 1911–14 Området är tyskt under denna period.
- 1920–36 *Companie Forestière Sangha-Oubangui* (CFSO) har monopol på kautschukodling. De importerar arbetskraft från gbayaområdet.
- 1927–41 Svenska missionärer bedriver evangelisk och social mission med utgångspunkt från Bilolo. Även innan 1927 bedriver missionärerna verksamhet i området men då utifrån gbayadistriktet. Vid deras bosättning i Bilolo har de med sig arbetare tillhörande gbayafolket, som talar ubangispråket gbaya. Missionärerna lär sig efterhand mpiemospråket, men de talar gbaya också, t.ex. i skolan och i gudstjänster. I skolan införs franska jämsides med gbaya på 30-talet. Missionärerna beslutar att inte göra mpiemo till skriftspråk (Folkrörelsens arkiv i Örebro).

Ungefär samtidigt med de svenska protestantiska missionärerna etablerar sig franska katoliker i Nola och bedriver samma typ av verksamhet som svenskarna. Även katoliker arbetar i området innan de bosätter sig där. Liksom de svenska missionärerna använder de gbaya och franska, men franska i större utsträckning.

- omkr. 1924 Tvångsrekrytering av arbetskraft till järnvägsbygget mellan Brazzaville och Pointe Noire i nuvarande Kongo-Kinshasa.
- 1934 Ny sömnssjuepidemi med många dödsfall. Hela mpiemofolket befaras dö ut (Folkrörelsens arkiv, Örebro).
- 1936 Administrationen omorganiseras på så sätt att området under resten av kolonialtiden hör till Oubangui-Chari i stället för Kongo, vilket innebär att administratören och hans anställda kommer från Bangui. Därmed bryts den officiella direkta kontakten med det lingalatalande området.

- 1940–45 Tvångsrekrytering av soldater till de allierades sida i andra världskriget. De återvändande soldaterna, *ancien combattants*, talar franska.
- 1960 RCA blir självständigt (Kalck 1980).
- 1964 Franska utnämns till officiellt språk och sango till nationellt språk, medan övriga inhemska språk inte får någon status alls (*La loi constitutionnelle n° 64/37*).
- 1965 Den förste icke-lokale prospektören av diamanter etablerar sig i Katanga (Ndanga 1988).
- 1968 Uppbyggnad av det första sågverket (IFA) (Ndanga 1988).
- 1991 Franska och sango utnämns som officiella språk och övriga inhemska språk som nationella språk (*La loi constitutionnelle n° 91.003*).

Mpiemofolkets historia före upptäcksresandena är tyvärr i stort okänd, så man vet inte när och hur mpiemofolket kom till området. Historien för området håller emellertid på att rekonstrueras med hjälp av muntlig tradition och arkeologiska utgrävningar. Fynd av keramik med typiska bantumönster vid arkeologiska utgrävningar visar att området med stor sannolikhet varit bebott av bantufolk åtminstone sedan andra århundradet före Kristus (Ndanga 1997). Vilka dessa bantufolk var har man dock ingen kännedom om. Det kan ha varit mpiemofolket men troligast är att det var en annan bantugrupp. Folkomflyttningar har varit vanliga i området på grund av intensiva slavräder. Sådana slavräder, däribland de som företogs av de söderifrån kommande bobanguifolket under 1700-talet, tömde området på folk (Ramm 1984). Eventuellt anlände mpiemofolket först efter dessa räder. Enligt folkmun kommer de från Gabon, förmodligen på flykt undan slavjägare. Inte heller i sitt nya område var de säkra. För det lilla grannfolket i väster, mpompo, och det dominerande gbayafolket i norr gjorde ständiga attacker mot folket. Dessa slavräder ägde rum från 1800-talets mitt och upphörde så småningom tack vare att slaveri förbjöds internationellt.

3.5 Etniska grupper med vilka mpiemofolket har kontakt

Den etniska gruppen mpiemo i RCA i sitt traditionella geografiska område omges

av flera etniska grupper (se kartor 2-3). I Kamerun omges mpiemogruppen av mpompo och pygmégruppen baka, vars område för övrigt delvis sammanfaller med mpiemofolkets. I RCA är grannarna i norr gbayagrupper, och bogongo; i öster ukwedjo och sanghasannga; och i sydöst ngundi. Mpiemofolket har mer eller mindre kontakt med dessa etniska grupper. Med mpompo är kontakten minimal på grund av mpompos slavräder mot mpiemofolket. Dessa slavräder lever kvar i folkets historiska minne. Av samma skäl skulle man kunna anta att även kontakten med gbayafolken är marginell men så är inte fallet. Troligen beror det på gbayafolkets dominans geografiskt och numerärt. Deras område omfattar större delen av västra RCA och numerärt utgör de en tredjedel av den centralafrikanska befolkningen på 3,7 miljoner (CIA 2004).

Utbyggnaden av infrastrukturen och den socioekonomiska utvecklingen i området har medfört att kontakten med grannfolken intensifierats. Till exempel har utbyggnaden av vägnätet gjort kommunikation mellan platser enklare. Diamantutvinning och sågverksindustri har medfört omflyttningar. Förutom de närmast boende folken, har människor som bor längre bort i RCA lockats till området, däribland bandagrupper, runga och sara, som traditionellt har sina områden i centrala, nordöstra respektive nordvästra RCA. Även folk från andra länder, framförallt från de närbelägna Kamerun och Tchad men även länder i Västafrika såsom Mauretanien, har attraherats av möjligheter till arbete. Även de senaste årens politiska oroligheter RCA har bidragit till att göra mpiemoområdet ännu mera mångkulturellt genom att området tagit emot flyktingar från olika etniska grupper från övriga RCA.

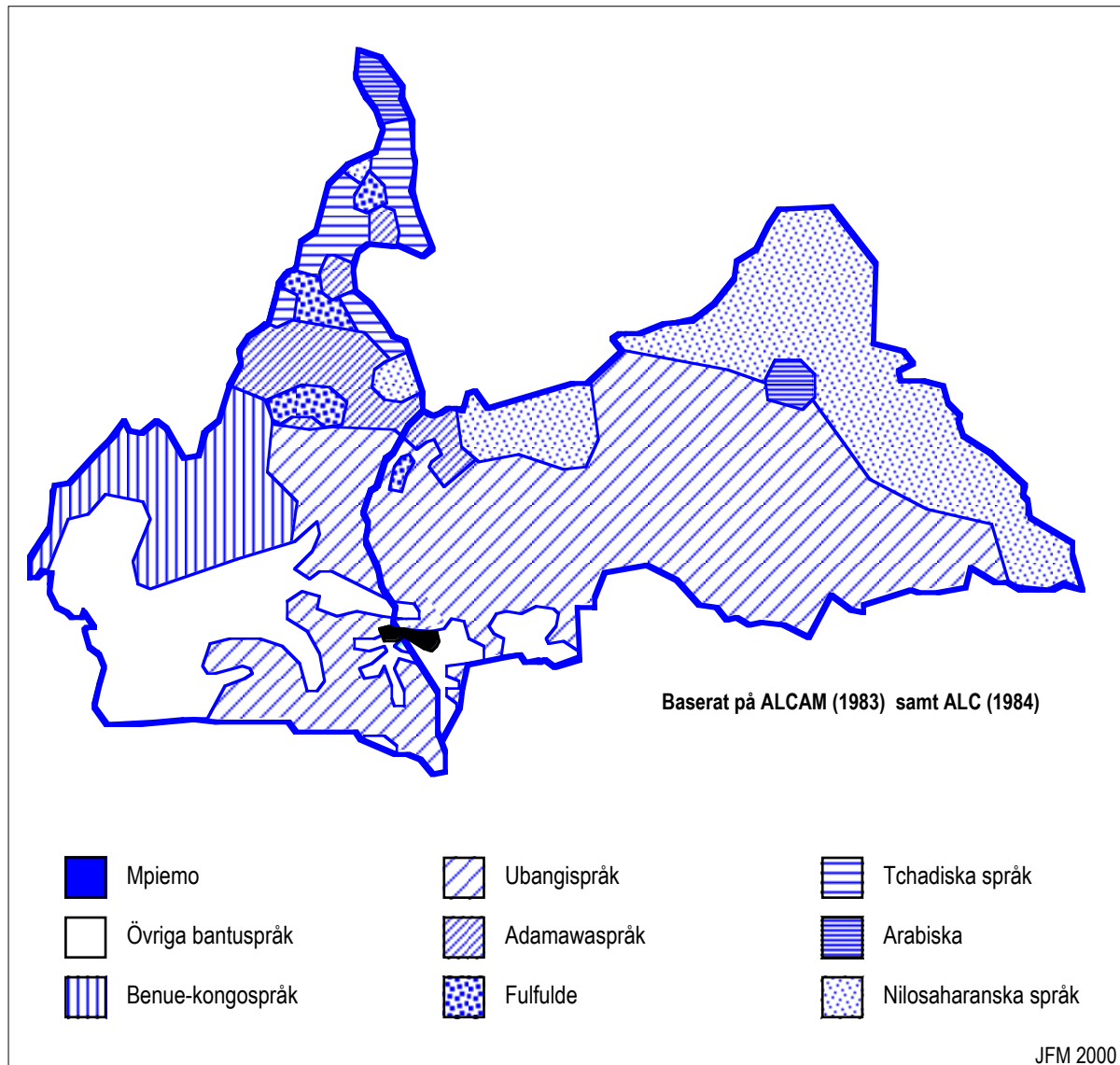
Mpiemofolkets kontakt med olika folkgrupper är intensivast i urbana områden och i byar där diamantexploatering äger rum, medan kontakten i byar med traditionell sysselsättning inskränker sig till bakafolket och besök av uppköpare av jordbruksprodukter.

4. Sociolingvistiska aspekter

4.1 Kontakt med andra språk från ett diakroniskt perspektiv

Kontakten med de olika folkgrupperna har medfört att mpiemoområdet har blivit flerspråkigt, att en stor del av mpiemofolket blivit flerspråkig och att själva mpiemospråket har blivit påverkat av flera språk. Influensen från de dominerande språken lingala, gbaya, samt franska och sango är betydande. Däremot har de övriga etniska språk, som omnämnts i avsnittet ovan, inte spelat någon större roll.

Inflytandet från de dominerande språken har varierat under olika perioder (se figur 1). Franska kom med de franska kolonistörerna och fungerade sedan deras ankomst som det enda officiella språket, och sedan 1991 jämsides med den inhemska språket sango. Sangospråket blir allt viktigare både för interetnisk

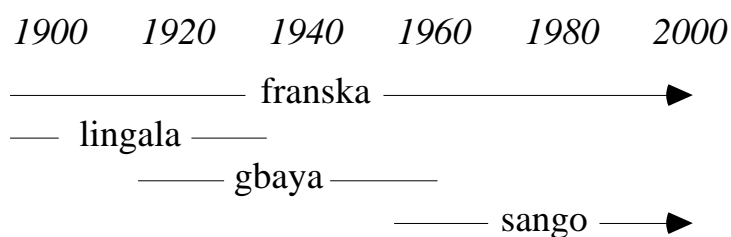

Karta 3. Språkgrupper i Kamerun och Centralafrikanska Republiken.

kommunikation och som officiellt språk. Det inkräktar på användningen av mpiemo, vilket framgår av följande avsnitt.

Lingalas inflytande var tämligen stark under förra delen av 1900-talet, men minskade drastiskt i och med att mpiemoområdet kom att höra till Oubangui-Chari med huvudadministration i Bangui stället för i Kongo med det politiska centrumet Brazzaville. För närvarande är lingala i stort sett begränsat till musiken, där det är ett mycket populärt språk.

Gbayaspråket kom dels genom de många arbetarna av gbayagruppen som anställdes av de kommersiella bolagen och de kristna missionerna, dels genom missionärerna själva, som använde detta språk i början av sin vistelse innan de lärt sig mpiemo. Språket användes även i den informella grundläggande utbildningen.

Figur 1. Perioder av intensiv kontakt med andra språk

Pilen anger att kontakten fortfarande är intensiv.

Användningen av språket som undervisningsspråk kom att förbjudas av de centralafrikanska myndigheterna i början på 60-talet. Gbaya var även det första skriftspråk mpiemofolket kom i kontakt med på så sätt att delar av bibeln var översatta till det språket.

4.2 Nuvarande språkanvändningsmönster

Den diakroniska översikten visar att de mest frekventa språken idag i området jämte mpiemo är de officiella språken sango och franska. De används av mpiemofolket inom enskilda samhällsdomäner i olika hög grad och behärskas av den enskilde individen i varierande utsträckning.

4.2.1 Språkanvändningsmönster inom olika domäner

Mpiemo och sango används i de flesta domäner under det att franska har sina givna domäner (se tabell 4). De domäner som studerats är hemmet, byn med torget i centrum, administrationen och skolan, samt kyrkan, både katolska och protestantiska riktningar. Även massmedia i form av radiosändningar, och det skrivna ordet trots att det spelar en liten roll har undersökts. Studien bygger på författarens deltagande-observation i Nola med drygt 14 000 invånare och Dukes (1996) sociolingvistiska undersökningar i byarna Bilolo och Satouba med 794 respektive 115 invånare (1988 års folkräkning).⁷ I de båda byarna tillhör de flesta invånarna mpiemofolket under det att Nola har en mycket blandad befolkning. De olika sammansättningarna av befolkningen i byarna å ena sidan och tätorten å andra får till följd att språkanvändningen delvis varierar på respektive platser.

⁷ Invånarantalet för Nola är hämtat från <www.citypopulation.de/centralafrica.html>, medan siffrorna för Bilolo och Satouba kommer från Duke (1996).

Domän	mpiemo	sango	franska
Hemmet	+	(+)	–
Byn	+	(+)	–
Torget	+	+	–
Administrationen	–	+	+
Skolan	(+)	+	+
Kyrkan	+	+	(+)
Massmedia	(+)	+	+

Tabell 4. Nuvarande språkanvändning inom olika domäner i mpiemoområdet.

Paranteserna indikerar användning i mindre utsträckning.

Det dominerande språket i hemmet är modersmålet, dvs. mpiemo för de flesta i byarna och för en stor del i tätorten. Det händer emellertid att yngre familjemedlemmar i tätorten, talar sango. I den alldagliga kommunikationen i byarna används mpiemo i allmänhet men sango till icke-mpiemotalande gäster. Nola skiljer sig åt i det att sango är mycket vanligare förekommande i det vardagliga umgänget. I kontakter med administrationen används sango och franska. Det sistnämnda språket förekommer emellertid i begränsad omfattning eftersom få talar det.

I skolan är undervisningsspråket franska. Sedan 1984 ska undervisningsspråket även omfatta sango i de lägre klasserna (*La loi constitutionnelle n° 84031*). Användningen har hitintills inskränkts till att gälla förklaringar. Mpiemo däremot används inte alls i undervisningen. På rasterna talar dock barnen detta språk och dessutom gärna sango. I kontakten föräldrar–lärare är språket förvånande nog sango även i de fall läraren själv tillhör mpiemofolket.

I kyrkorna förekommer både sango och mpiemo, och i Nola hålls gudstjänster även på franska. Vilket av de båda språken mpiemo och sango som är vanligast förekommande är svårt att avgöra. Användningen varierar i olika samfund. Katolska och apostoliska församlingar brukar vanligtvis sango, medan de baptistiska även använder mpiemo. I de sistnämnda gudstjänsterna hålls predikan ofta på detta språk, om inte så, tolkas den. Information om kommande aktiviteter ges alltid på mpiemo; och för sånger och böner används båda språken.

I massmedia används mpiemospråket sällan. Det är endast i lokalradion som ett par program per vecka sänds på det språket. Dessa program är nystartade. Radio- och TVprogram från huvudstaden sänds på franska och sango. När det gäller tryckt material förekommer sådant överhuvudtaget sparsamt. Ett av skälen

till detta är att det inte finns någon bokhandel i området. Ett annat är att bokinköp inte prioriteras hos befolkningen. Man ser enstaka skolböcker och profana romaner på franska i hemmen och bland de kristna även Bibel och sångbok samt diverse småskrifter. De kristna publikationerna är utgivna på sango och franska och. De fyra evangelierna är översatta till mpiemo men anses vara svårlästa. Det finns även några enstaka exemplar av en sångbok på mpiemospråket.

Jasuatalarna som är bosatta i en region dominerad av gbayatalande, skiljer sig väsentligt i språkanvändning från talarna i mpiemoområdet genom att jasua begränsas till att användas i hemmet, ibland i byn, men däremot inte i kyrkan, där det vanligast förekommande predikospråket är gbaya.

4.2.2 Språkfärdigheter hos den enskilde individen

Den enskilde mpiemotalarens språkkunskaper avseende antal språk och färdigheter i dessa varierar betydligt. Färdigheter är förutom i mpiemospråket vanligast förekommande i de officiella språken sango och franska, gbayadialekter och/eller lingala. Däremot talas inte i någon större utsträckning andra grannspråk. Avgörande faktorer för grad av flerspråkighet är ålder, bostadsort (landsbygd alternativt tätort) och utbildning. Även intensiteten av kontakter utanför området är bestämmande.

De äldre har mpiemo som sitt förstaspråk. Många har i sitt arbete också lärt sig gbaya och/eller lingala och de få som gått i skola talar franska. Senaste inlärd språk är sango för dem. På landsbygden inskränker sig färdigheten i detta språk ofta till förståelse, särskilt kvinnor, medan i tätorten kan de äldre även uttrycka sig på det.

Även medelålders och 20+ har mpiemo som sitt förstaspråk. Till skillnad från de äldre har de inte lärt sig gbaya och lingala som sitt andraspråk men väl sango. Ofta har de stor färdighet i det, i synnerhet de som bor eller har bott i tätort eller bor utanför mpiemodistriktet. Det begränsade antal som har gått igenom grundskolan eller arbetat hos fransktalande talar även franska.

Barns och tonåringars språkfärdigheter varierar mellan landsbygd och tätort. På landsbygden blir mpiemo förstaspråk och deras färdigheter i sango är passiva tills de börjar skolan. I tätorten däremot lärs mpiemo och sango in samtidigt. Barnens föräldrar klagar på att deras barn föredrar sango framför mpiemo. Sango blir sannolikt deras förstaspråk och mpiemo andraspråk. Ett tredje språk blir franska, såvida barnen går i skolan. Färdigheterna i detta är liksom för de andra åldersgrupperna relaterad till längden av skolgång.

Den betydande grupp av cirka 5000 mpiemo, som bor utanför mpiemoområdet, har av naturliga skäl endast möjlighet att använda sitt modersmål i några få domäner, av vilka hemmet är den viktigaste. För dem som vistas där

större delen av sin tid, t.ex. äldre och kvinnor, kan mpiemo utgöra förstaspråket. För de flesta blir emellertid huvudspråket i området förstaspråk, vilket för jasia i Bambangområdet är gbyaspråket och för mpiemofolket i tätorterna sango eller franska. Det är inte ens givet att barnen lär sig mpiemo överhuvudtaget.

4.3 Mpiemofolkets framtida språkanvändning

Baserat på tidigare förändringar av språkanvändningsmönstret och den aktuella språkanvändningen är sannolikheten stor, förutsatt att den nuvarande socioekonomiska situationen håller i sig, att bruket av mpiemo som förstaspråk (L1) minskar till förmån för ett inflytelserikt språk i respektive geografiska område där mpiemotalarna är bosatta. I mpiemoområdet, på vilket denna studie är fokuserad, är det mest inflytelserika språket sango. Mpiemospråket försvinner gradvis från att vara L1 till att bli andraspråk (L2), för att helt försvinna. Detta betyder att språket kommer att dö ut i området. Det är mycket möjligt att redan om fyra generationer, dvs i början av nästa århundrade, finns det inte många talare kvar. Utdöendet är en följd av långvariga förändringsprocesser i användningen av mpiemo och sangospråket. Förändringsmönstret representerar ett kontinuum, vilket redan antytts (se figur 2). I detta kontinuum utgör A–E viktiga faser. I A behärskar talaren endast mpiemo, i B är mpiemospråket fortfarande L1 men sango utgör ett L2 och i C har talaren lika stora färdigheter i de två språken. I D har sango blivit L1 och mpiemo L2 och i E har talaren förlorat mpiemo som L2.

Utdöendet befinner sig idag i olika faser längs detta kontinuum beroende på bostadsort och generation av talare. I urbana samhällen, som nämnts om tidigare, använder medelålders och äldre mpiemo som L1 och sango som L2 (fas B) medan de yngre har lika stor kunskap i de båda språken (fas C) alternativt med att sango håller på att ta över som L1 (fas D). På landsbygden, däremot, använder de äldre mpiemo som enda språk (fas A) medan för medelålders och yngre fungerar sango som ett L2 (fas B).

Om två generationer utgör dagens barn och ungdomar den äldre generationen. De på landsbygden brukar sannolikt sango mera än de gjorde som barn (fas B), under det att de i städerna i stort bevarat sitt språkanvändningsmönster med lika kunskap i de båda språken eller med sango som L1 och mpiemo som L2 (faserna C och D). Den yngre generationen vid denna tid har ett annorlunda språkanvändningsmönster jämfört med den äldre generationen, precis som tidigare yngre generationer. De i tätorten använder sango som L1 och mpiemo som L2 (fas D) eller enbart sango då mpiemo försvunnit ur talarens repertoar (fas E). Förändringsprocesserna på landsbygden ligger generellt efter de i staden; den yngre generationen använder mpiemo som L1 och sango som L2 (fas B) eller så är de balanserat tvåspråkiga i mpiemo och sango (fas C). Det är emellertid troligt att

Funktion

L1:	mpiemo	mpiemo	mp./san.	sango	sango
L2:	–	sango	–	mpiemo	–
	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)

Användningsmönster*För närvarande*

Tätort:	_____
Landsbygd:	-----

Om två generationer

Tätort:	_____
Landsbygd:	-----

Om fyra generationer

Tätort:	_____
Landsbygd:	-----

Figur 2. Nuvarande och framtida användning av mpiemo och sango i mpiemoområdet.

en del yngre på landsbygden delvis använder samma mönster som i tätorten, dvs. fas D, där sango har tagit över som L1 och mpiemo blivit L2. Denna överlappning kan förklaras av att takten i förändringsprocesserna på landsbygden ökar på grund av den alltmera intensiva kontakten mellan tätort och landsbygd. Förmodligen påverkas även en del äldres språkanvändningsmönster av den ökade förändringstakten, vilket innebär att de använder mpiemo och sango lika mycket (fas C) istället för mpiemo som klart L1 (fas B).

Om ytterligare två generationer kommer mpiemo att användas som L2 (fas D), eller inte alls (fas E). Generellt kommer detta att gälla tätorten. På landsbygden kommer användningsmönstret att vara mera varierat på så sätt att somliga är balanserat tvåspråkiga i mpiemo och sango alternativt använda sango som andraspråk.

Den framtida språkanvändningen hos de individer som tillhör den etniska gruppen mpiemo som bor utanför mpiemoområdet kommer inte att inbegripa användning av mpiemospråket. Det framkommer redan tydligt att ett stort antal av

dessa har mpiemo som L2 och ett annat språk som L1. Detta L1 är företrädesvis gbayaspråket för individer tillhörande jasua i Bambangområdet och sango för övriga. Denna tendens kommer att förstärkas på så sätt att inom ett par generationer kommer mpiemo enbart att användas som L2.

5. Lekter inom mpiemospråket

5.1 Dialekter

Inom Mpiemospråket kan fem dialekter urskiljas. Termen dialekt är adekvat eftersom idiomerna är relaterade till specifika geografiska områden. Dialekterna är emellertid även relaterade till (sub)klanens tal (se karta 2). Den dominerade dialekten sett till antal talare utgörs av mpiakoumbo (exklusive jasua) och bikuklanernas idiom. Övriga dialekter utgörs av kwabili, bijuki och de två jasuagruppernas tal. Skillnaderna mellan dialekterna rör framförallt fonologi och ordförråd. Den dominerande dialekten och kwabili skiljer sig mycket litet medan bijuki och de båda jasuagruppernas tal skiljer sig betydligt mera från den dominerande dialekten. Skillnaderna mellan den dominerande dialekten och kwabili gäller fonologin. En markant skillnad är t.ex. realisationen av /r/ som i kwabili görs rullande medan den i mpiakoumbo är en s.k. flap.

Bijuki skiljer sig från den dominerande dialekten fonologiskt genom att /c/ endast realiserar som [c] medan /c/ i den dominerande dialekten också realiserar som [cɕ]. Även ordförrådet skiljer sig åt i vissa avseenden, bl.a. avseende låneord. I bijuki kommer de ofta från regionalspråket i västra Kamerun, ewondo (A72) och engelska, f.d. kolonialspråk i Kamerun, under det att den dominerande dialekten har hämtat sina lånord från gbayaspråket, franska och sango, i de fall de inte skapat nya uttryck. I bijuki heter exempelvis 'fönster' *wunda* < eng. *window* och 'handduk' *talo* < eng. *towel* och i den dominerande dialekten är motsvarande uttryck de inhemska *alundi* respektive *kando atindo nyoli*. Det första uttrycket är en semantisk utvidgning av 'hål som släpper igenom ljus' och det andra uttrycket består av en sammansättning som ordagrant betyder 'kläde/torkar/kropp'. I dagligt tal används emellertid ofta de franska ekvivalenterna *fenêtre* och *serviette*. Förutom lingvistiska skillnader associeras den dominerande dialekten och bijuki med skilda politiska områden; den dominerande dialekten förknippas med RCA och bijuki med Kamerun.

De två jasuadialekterna visar fonologiska och lexikala olikheter med den dominerande dialekten men även grammatiska skillnader. Jasua i Bambangområdet är i hög grad påverkat av strukturerna i ubangispråket gbaya och i bantuspråket kako (A93), och jasua i Ouessoområdet uppvisar påfallande grammatiska likheter med bantuspråket pomo (A92) (ALAC, 1987). Jasua är svårt att förstå för talare av de övriga dialekterna.

Dialekterna i Nolaområdet, dvs den dominerande dialekten, kwabili och bijuki i RCA, kommer med tiden att bli alltmera lika på grund av den intensiva kontakt de numera har med varandra.

5.2 Sociolekter

I dialekterna kan sociolekter urskiljas. Sociolekterna i den dominerande dialekten visar sig lingvistiskt bilda ett kontinuum som kan hänföras till tre lekter, nämligen en standard sociolekt, en modern och en förenklad sociolekt. Benämningarna på de två första är mpiemofolkets egna medan den tredje är min etikett. Folket refererar till standardlekten som norm, *le vrai mpiemo* 'den genuina mpiemon' trots att den inte varit föremål för några standardiseringsprocesser; den moderna sociolekten har fått sin benämning av att den används av yngre; och termen förenklad sociolekt syftar på de förenklade strukturer denna varietet har jämfört med standardsociolekten.

Sociolekterna är relaterade till talarnas ålder, bostadsort och utbildning. Standardlekten talas av stora delar av landsbygdsbefolkningen samt av äldre i städer; den moderna lekten talas av medelålders och yngre i tätorten; och den förenklade lekten av individer som bott större delen av sitt liv eller hela livet utanför mpiemoområdet. Från de tidigare givna socioekonomiska fakta kan vi dra slutsatsen att standardlekten för närvarande har det största antalet talare. Denna kommer emellertid successivt att decimeras till förmån för den moderna sociolekten och den förenklade varietet. I tätorten kommer standardlekten att försvinna i och med att den äldre generationen dör. Det märks redan en skillnad från 1998 då jag genomförde mitt första fältarbete i Nola till det senaste fältarbetet 2004. Under de första fältarbetena refererade informanter ofta till standarddialekten medan i de senaste har de inte gjort det alls utan refererar till modern mpiemo. På landsbygden däremot kommer det att dröja längre innan standardlekten försvinner ur bruk.

Rent språkligt visar sociolekterna skillnader på alla nivåer. Karakteristiskt är att standardlekten är den mest grammatiskt komplexa lekten medan de två övriga visar olika grad av förenklingar. Fonologiskt tenderar klusilerna i standardlekten att realiseras som frikativor i de övriga två lekterna. Morfologiskt uppträder skillnader exempelvis i nominalklasssystemet. Standardlekten har nio substantivklasser, modern mpiemo uppvisar tydliga tecken på förändringar mot ett enklare system. Huruvida klass 9 förekommer kan exempelvis ifrågasättas. I den förenklade mpiemo har klasssystemet reducerats till fyra klasser med indelningsgrunden animat/inanimat och singular/plural (Thornell t.ex. 1999, 2001). I ordförrådet är skillnaderna slående avseende lånord. Standarddialekten har få lånord jämfört med den moderna och förenklade lekten. I dessa senare ersätts ord

med motsvarande uttryck på franska eller sango. Ett exempel på detta är *jando* 'torg' i standardlekten som byts ut mot det franska *marché* alternativt sangoekvivalenten *gala*.

6. Sammanfattning

Denna studie visar att mpiemospråket kommer att försvinna genom att det används i allt färre domäner i samhället och av allt färre talare. Förändringen går snabbare i tätorterna än på landsbygden. Samtidigt som språket används mindre, sker förändringsprocesser i språkets strukturer. Förändringarna går mot enklare strukturer avseende fonologi och morfologi. Ordförrådet präglas alltmera av lånord från de omgivande språken. Flera faktorer samverkar till språkets gradvisa försvinnande. Viktiga sådana är språkets orala karaktär, dess begränsade funktion i samhället och dess förekomst i ett multilingvistiskt område med stark påverkan av språk med högre status. Ytterligare en stark faktor är att föräldragenerationen inte är tillräckligt medvetna om att föra över språket till sina barn.

Scenariot om mpiemospråkets försvinnande som det skisserats ovan behöver nödvändigtvis inte bli verklighet. Trenden kan vändas till en ökat bruk av mpiemospråket genom olika åtgärder. En fundamental sådan åtgärd är standardisering av språket med utarbetande av skriftspråk, analys av grammatiska strukturer och sammanställning av ordförrådet. En annan mycket viktig åtgärd är introduktion av språket i formell såväl som informell utbildning som undervisningsspråk och som separat ämne. En tredje åtgärd är användning av mpiemo i massmedia, i muntlig såväl som i skriftlig form. Sist men inte minst är det nödvändigt att mpiemofolket blir medvetet om att deras språk håller på att dö ut och att de ändrar attityd till sin användning av språket. Det är viktigt att de aktivt medverkar i de åtgärder som nämnts men framförallt att de vuxna är mån om att dels lära den yngre generation språket dels att använda språket tillsammans med dem.

LITTERATURLISTA

Ankouma, Gilbert; Apang, Joseph; Lundström, Lydia. 1978. Gnoa Toma: Matthieu, Marc, Luc, ne Jean kueli go (= De fyra evangelierna). Berbérati, Centralafrikanska republiken: Eglise Evangélique Baptiste.

Banville, G. 198?. Itinéraire d'un missionnaire, le père Marc Pedron. Bangui: Maison St-Charles.

Beavon, Keith. 1978. Provisional description of the segmental phonemes and noun classes of the Mpyémó language (Bijúgí dialect). Opublicerat manuskript. Société Internationale de Linguistique, Yaoundé.

———. 1986. Phonologie Mpym. Opublicerat manuskript. Société Internationale de Linguistique, Yaoundé.

———. [Odaterad]. Mpyemo phonology and verb morphology. Opublicerat manuskript. Société Internationale de Linguistique, Yaoundé.

Beavon, Keith; Johnson, Ann E. 1989a. Sociolinguistic survey among the bekwel. Opublicerat manuskript. Société Internationale de Linguistique, Yaoundé.

———; ———. 1989b. Sociolinguistic survey among the mpim. Opublicerat manuskript. Société Internationale de Linguistique, Yaoundé.

Biandji, Dieudonné. 1989. La classification nominale de la langue mpyemo (mpém). Opublicerad kandidatuppsats. Université de Bangui.

———. 1991. Le verbe en mpyém. Opublicerad magisteruppsats. Université de Bangui.

Bikowo, Dieu-Béni. 1996. Dieu divinise ce que l'homme humanise: Un défi pour la promotion humaine chez les mpiemon. Opublicerat examensarbete. Grand Séminaire Saint-Marc, Bangui-Bimbo.

Brinkhoff, Thomas. 2004. City population (for Central African Republic). Webdokument nedladdat 2004/05/27.

www.citypopulation.de

Bruel, Georges. 1918. *L'Afrique équatoriale française*. Paris: Emil Larose.

Census för RCA 1988. Utskrift av elektronisk data om 1988 års folkräkning i RCA. SIL, Bangui.

CIA (= Central Intelligence Agency). 2004. The world factbook: Central African Republic. Webdokument nedladdat 2004/05/26.

www.odci.gov/cia/publications/factbook/geos/ct.html

Dieu, Michel; Renaud, Patrick. (Koordinatorer). 1983. *Atlas linguistique du cameroun (ALCAM)*. Paris & Yaoundé: Agence de Coopération Culturelle et Technique (ACCT) & Centre de Recherche et de Documentation sur les Traditions Orales et pour le Développement des Langues Africaines (CERDOTOLA).

Djenda, Maurice; Kubik, Gerhard. 1971. *Traditions orales littéraires Mpyemo, recueillies en République Centrafricaine et au Cameroun en 1964, 1966, et 1969*. Bulletins of the International Committee on Urgent Anthropological and Ethnological Research, no 13. Vienne: Institut für Völkerkunde.

Duke, Daniel. 1996. Rapport d'enquête sociolinguistique, première évaluation parmi les mpiemos. Opublicerat manuskript. SIL, Bangui.

Dumas, Guy; Bourassa, Lorraine; Taillefour, Brian; Vaillancourt, Paul. (Red.). 1986. *Promotion et intégration des langues nationales dans les systèmes éducatifs*. Paris: Editions Champion.

Fester, Bradley. 2002. A brief phonological description of the Mpiemo language. Opublicerat manuskript. University of North Dakota, Forks.

Guthrie, Malcolm. 1971. *Comparative Bantu 2*. Farnborough: Gregg International.

Johansson, David. 1940. Svensk-mpiemo ordlista. Opublicerat manuskript. Folkrörelsens arkiv, Örebro.

Johnson, Ann E.; Beavon, Keith. 1989. Sociolinguistic survey among the mpompo and related peoples. Opublicerat manuskript. Société Internationale de Linguistique, Yaoundé.

Kalck, Pierre. 1980. *Historical dictionary of the Central African Republic*. London: Scarecrow Press.

La loi constitutionnelle, n° 64/37, du 26 novembre 1964 élevant le sango au statut de langue nationale de la République Centrafricaine.

La loi constitutionnelle n° 84031. Portant organisation de l'enseignement en République Centrafricaine. Présidence du comité militaire de redressement national, Bangui.

La loi constitutionnelle n° 91.003, du 8 mars 1991, qui érige le sango au statut de langue officielle de la République Centrafricaine.

Lumwamu, François. (Koordinator). 1987. *Atlas linguistique du congo (ALAC)*. Paris & Yaoundé: Agence de Coopération Culturelle et Technique (ACCT) & Centre de Recherche et de Documentation sur les Traditions Orales et pour le Développement des Langues Africaines (CERDOTOLA).

Lundström, Lydia. 197?a. Le vocabulaire de mpiemo. Opublicerat manuskript. Folkrörelsens arkiv, Örebro.

———. 197?b. Le vocabulaire de mpiemo. Opublicerat manuskript. Folkrörelsens arkiv, Örebro.

Mololi, André. 1998. Étude sociolinguistique de deux langues bantu du Centrafrique: le mpiemo et le mbenzele. *Zo*, 2, pp 56-65.

Ndanga, Alfred J.-P. 1988. *Calendrier historique de la préfecture de la Sangha-économique*. Bangui: Bureau central du recensement.

———. 1997. *Note sur l'histoire de la ville de Nola*. Bangui: Centre universitaire de recherche et de documentation en histoire et archéologie centrafricaines.

Ouizilleau. 1911. Notes sur la langue des pygmées de la Sanga. *Revue d'ethnographie et de sociologie*, 2, s 75-92.

Ramm, François. 1984. Préhistoire et histoire, I: *Atlas de la République Centrafricaine*, s 22-23. Paris: Les Éditions Jeune Afrique.

Richardson, Irvine. 1957. *Linguistic survey of the Bantu borderland*, vol 2. Oxford: Oxford University Press for the International African Institute.

Sammy-Mackfoy, Pierre. (Koordinator). 1984. *Atlas linguistique de centrafrique (ALC)*. Paris & Yaoundé: Agence de Coopération Culturelle et Technique (ACCT) & Centre de Recherche et de Documentation sur les Traditions Orales et pour le Développement des Langues Africaines (CERDOTOLA).

SIL 2004. Mpiemo: a language of Central African Republic (Ethnologue report for language code: MCX). Webdokument nerladdat 2004/05/27.

www.ethnologue.com/show_language.asp?code=MCX

Thornell, Christina. 1999a. Change in the nominal class system of the Bantu language Mpiemo. Föredrag presenterat vid 29th Colloquium on the African Languages and Linguistics, August 30–September 1, Leiden, Nederländerna.

———. 1999b. Fonemsystemet i modern mpiakombo. Opublicerat manuskript. Institutionen för orientaliska och afrikanska språk, Göteborg University.

———. 1999c. The nominal classes in the Bantu language Mpiemo: a system in transition. Opublicerat manuskript. Institutionen för orientaliska och afrikanska språk, Göteborg University.

———. 2001a. Förändringar av nominalklasssystemet i bantuspråket mpiemo, från ett formellt system till ett semantiskt. Provföreläsning för lektorat i afrikanska språk, Göteborgs Universitet.

———. 2001b. La phonologie du mpiemo. Opublicerat manuskript. Institutionen för orientaliska och afrikanska språk, Göteborg University.

———. 2003. Data on the verb phrase in Mpiemo. *Africa & Asia: Göteborg working papers on Asian and African languages and literatures*, 3, s 91-122.

———. 2004. The noun phrase in the Mpiemo language. Opublicerat manuskript. Institutionen för orientaliska och afrikanska språk, Göteborg University.

Thornell, Christina; Nagano-Madsen, Yasuko. 2004 Preliminaries to the phonetic structure of the Bantu language Mpiemo. *Africa & Asia: Göteborg working papers on Asian and African languages and literatures*, 4.

Thornell, Christina; Tronnier, Mechtild. 1999. Morphological function, syllabic

and phonetic form of nasal+plosive combinations in the Bantu language Mpiemo. I: *Proceedings Fonetik 99: the Swedish phonetics conference, June 2-4 1999*, s 137-140. Redigerad av R. Andersson, Åsa Abelin, Jens Allwood & Per Lindbald. Institutionen för lingvistik, Göteborgs universitet.

Tronnier, Mechtild; Thornell, Christina . 2000. On the initial aggregation of nasality and stops in the Bantu language Mpiemo. I: *Proceedings Fonetik 2000: the Swedish phonetics conference, June 24-26 2000*. Redigerad av A. Botinis & N. Torstensson. Institutionen för kommunikation och information, Högskolan i Skövde.

Wanabetsina, Laurent; Beavon, Keith; Nkali, Lazare Mbaro. 1986. *Vocabulaire mpym-français*. Opublicerat manuskript. SIL, Yaoundé.

Yangué-Boyfini, Christophe; Yassongo, Dieudonné; Azizikany, Christian. (Red.). 1985. *L'élaboration d'un plan intègre d'élimination de l'analphabétisme*. Bangui: Document National d'Information.